

**ИЗВЕШТАЈ ТРАНСПОРТГАС СРБИЈА ДОО НОВИ САД
О УТВРЂИВАЊУ И ПРИМЕНИ ПРИВРЕМЕНИХ МЕРА**

јануар 2025.године

Садржај

Увод	3
1. Опис статуса развоја и ликвидности краткорочног veleпродајног тржишта гаса у тренутку израде Извештаја	4
А) Фаза развоја и ликвидности краткорочног тржишта гаса	5
2. Предлог привремених мера које ће се примењивати	8
3. Разлози за примену привремених мера	9
4. Временски оквир и утврђивање корака у циљу престанка примене привремене мере	10
Закључак:	10

Увод

Влада Републике Србије је на основу члана 93а став 1. тачка 4) подтачка (4) Закона о енергетици („Службени гласник РС”, бр. 145/14, 95/18 – др. Закон, 40/21, 35/23- др. Закон, 62/23 и 94/24.), а у вези са Уговором о оснивању Енергетске заједнице између Европске заједнице и Републике Албаније, Републике Бугарске, Босне и Херцеговине, Републике Хрватске, Бивше Југословенске Републике Македоније, Републике Црне Горе, Румуније, Републике Србије и Привремене Мисије Уједињених нација на Косову у складу са Резолуцијом 1244 Савета безбедности Уједињених нација („Службени гласник РС”, број 62/06) и члана 17. став 1. и члана 42. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – УС, 44/14 и 30/18 – др. закон), донела Уредбу о мрежним правилима за балансирање транспортног система за природни гас објављену у "Службени гласник РС", број 112 од 12. октобра 2022 године (у даљем тексту Уредба).

Ова Уредба укључује, између осталог, правила и мере које се односе на оперативно балансирање транспортног система, дневне номинације корисника транспорта, дневне накнаде за дебаланс и пружање информација од стране Оператора транспортног система (ОТС).

Циљ Уредбе је успостављање правила и мера које доприносе унапређењу конкурентности и ликвидности на краткорочном велепродајном тржишту природног гаса.

Према члану 44. Уредбе, "Ако краткорочно велепродајно тржиште природног гаса није довољно ликвидно, оператор транспортног система примењује одговарајуће привремене мере из чл. 46. до 49. ове Уредбе".

Уредба, у члановима 44. и 47., предвиђа да ОТС може имплементирати привремене мере. У циљу примене привремених мера Транспортгас Србија доо Нови Сад подноси овај Извештај о привременим мерама, како би га Агенцији за енергетику Републике Србије одобрила.

Достављени Извештај садржи опис и преглед тренутне ситуације на тржишту природног гаса у Србији, предложене привремене мере и разлоге за њихову примену, као и подстицаје и радње које Транспортгас Србија доо Нови Сад, треба да предузме са циљем обуставе примене привремених мера.

1. Опис статуса развоја и ликвидности краткорочног велепродајног тржишта природног гаса у тренутку израде Извештаја

Транспортгас Србија доо Нови Сад је оператор транспортног система природног гаса на територији Републике Србије. Природни гас се до потрошача транспортује са следећих улаза:

- На граници Мађарска/Србија, улаз U1 Хоргош, узгасни оператор транспортног система ФГСЗ, физички ток природног гаса могућ је само у смеру Мађарска Србија;
- На граници Бугарска/Србија, улаз U2 Калотина/Димитровград, узгасни оператор транспортног система Булгартранс, тренутни физички ток природног гаса је из правца Бугарске;
- Улаз из другог транспортног система у земљи IP Србија, узгасни оператор транспортног система Гастранс, физички ток природног гаса је из правца транспортног система Гастранс;
- Из складишта ПСГ Банатски Двор и
- Из производње домаћег гаса.

У гасној 2023/2024 години проценти учешћа по изворима снабдевања су били следећи:

Табела 1.

Бр.	Врста снабдевања	Процент
1	Природни гас из увоза	85,69
2	Складиште	8,33
3	Домаћа производња	5,98

Велепродајно тржиште природног гаса је у 2023. години било базирано на трговини између снабдевача и између снабдевача и произвођача природног гаса. На овом тржишту су у 2023. години само један снабдевач и произвођач продавали природни гас другим снабдевачима, а само је један снабдевач јавних снабдевача продавао природни гас свим јавним снабдевачима.

У следећој табели приказани су подаци који се односе на улазне и излазне количине у/из транспортног система Транспортгас Србија доо Нови Сад у претходне три гасне године :

Табела 2.

Гасна година		2021/2022	2022/2023	2023/2024
Количине гаса на улазу у ТС	kWh	36.185.773.810	34.090.358.592	30.481.072.743
Количине гаса на излазу из ТС	kWh	36.165.008.996	34.106.213.530	30.400.582.310

Као оператор транспортног система природног гаса, Транспортгас Србија доо Нови Сад је одговоран за физичко и комерцијално балансирање система.

Физичко балансирање спроводи се низом активности којима ОТС обезбеђује ефикасно функционисање транспортног система у реалном времену, тако да у сваком тренутку организује транспорт природног гаса од улазних тачака транспортног система до излазних тачака. Обзиром да је тржиште гаса у Србији релативно мало за уравнотежење транспортног система, ОТС користи балансне услуге и делимично лајнпак, пошто нема платформу за балансирање у складу Уредбом.

Транспортгас Србија доо Нови Сад балансну услугу набавља у поступку који је у складу са прописом који уређује јавне набавке како би се обезбедила транспарентност и недискриминација, а то значи да постоји „отвореност“, односно могућност свим снабдевачима да закључе уговор на основу ког Транспортгас Србија доо Нови Сад купује, али и продаје природни гас за потребе балансирања система.

У претходном периоду на јавни позив упућен у поступку набавке природног гаса за потребе балансирања система се јављао само један понуђач.

Обавезе ОТС-а у вези информисања корисника система које Транспортгас Србија доо Нови Сад тренутно спроводи, а у складу са Уредбом су:

- Транспортгас Србија доо Нови Сад је омогућио приступ подацима на Оперативној платформи, на којој се сваки Корисник система може информисати о укупно испорученој количини транспортованог природног гаса, на сатном и дневном нивоу на сваком улазу-излазу на коме има закупљен капацитет;
- Доставља податке о измереним протоцима једном месечно по данима;
- Доставља податке о дневном почетном, финалном и обрачунатом дебалансу на крају гасног месеца.

А) Фаза развоја и ликвидности краткорочног тржишта природног гаса

У следећој табели је приказан број закључених и укупан број трансакција на виртуелној тачки трговања, као и количине из понуда за куповину и понуда за продају.

Табела 3.

Број трансакција извршених на ВТП	0
Укупан број трансакција	0
Обим набавке и продаје	Укупан обим за балансирање 529 мил. kWh у гасној години 2023/2024

У гасној години 2023/2024. години било је регистровано 5 корисника транспортног система, а 3 корисника су активно користила транспортни систем Транспортгас Србија доо Нови Сад.

На улазној тачки U1 Хоргош за гасну годину 2023/2024 годину капацитет је користио један Корисник, и на улазној тачки U2 Калотина/Димитровград капацитет је такође користио један Корисник.

На улазним тачкама Производња домаћег гаса за гасну годину 2023/2024 годину капацитет су закупила два Корисника.

На улазној тачки из складишта ПСГ Банатски Двор капацитет су користила два Корисника, и то у следећем процентуалном односу:

Графикон 1.

На улазној тачки IP Србија капацитет су користила два Корисника и то у следећем процентуалном односу:

Графикон 2.

Пошто је тренутна ликвидност српског краткорочног veleпродајног тржишта гаса веома ниска (Табела 3.), као и да нема платформе за балансирање система, Транспортгас Србија доо Нови Сад користи Балансне услуге предвиђене Уредбом.

На графиконима 3 и 4 приказан је однос коришћења капацитета на транспортном систему за три Корисника у последње две гасне године:

Графикон 3.

Графикон 4.

Корисници транспортног система за природни гас којим управља Транспортгас Србија доо Нови Сад који се баве трговином на велико, као продавци природног гаса, су само две компаније.

Трећи Корисник транспортног система, користи део капацитета мреже за транзит природног гаса, коришћењем услуга приступа и транспорта природног гаса преко територије Србије од улазне тачке на ИП Србија до излазне тачке ТИ Лозница на граници са БиХ, као и за потребе складиштења природног гаса у складиште ПСГ Банатски Двор.

2. Предлог привремених мера које ће се примењивати

Транспортгас Србија доо Нови Сад предлаже на одобрење примену следећих привремених мера:

- Платформу за балансирање;
- Балансне услуге.

Транспортгас Србија доо Нови Сад тренутно не поседује Платформу за балансирање која би омогућила ОТС-у да изврши ефективне балансне активности.

Транспортгас Србија доо Нови Сад предвиђа набавку и примену Платформе за балансирање у најкраћем могућем року, а најкасније до 30.04.2027.године, јер се очекује да ова привремена мера допринесе повећању ликвидности краткорочног veleпродајног тржишта природног гаса.

У периоду до набавке и примене Платформе за балансирање, предвиђа се коришћење привремене мере балансне услуге које су већ у практичној примени у Транспортгас Србија доо Нови Сад.

Балансна услуга је услуга продаје природног гаса ОТС-у, односно куповине природног гаса од стране ОТС-а на основу Уговора о баласним услугама, када ОТС мора да купи односно прода природни гас у циљу балансирања транспортног система.

Балансна услуга се набавља у поступку у складу са прописом који уређује јавне набавке како би се обезбедила транспарентност и недискриминација.

Уговор о баласним услугама се закључује највише на годину дана.

Услед примене наведене привремене мере, за обрачун дебаланса користиће се накнада за дебаланс.

Поступак утврђивања дебаланса Корисника:

По завршетку гасног месеца, ОТС обрачунава сваком Кориснику финалну дневну количину дебаланса одузимањем финалних излаза од његових финалних улаза за сваки гасни дан..

Када корисник има негативну Финалну дневну количину дебаланса, обрачунаваће се износ који је Корисник дужан за тај гасни дан за количине дневног дебаланса по цени по којој Транспортгас Србија доо Нови Сад купује природни гас за потребе балансирања, а када Корисник има позитивну Финалну дневну количину дебаланса, Транспортгас Србија доо Нови Сад је дужан да плати Кориснику износ за тај гасни дан за количине дневног дебаланса по цени по којој продаје природни гас за потребе балансирања.

3. Разлози за примену привремених мера

С обзиром на ниску ликвидност српског тржишта, о чему сведочи тачка 1. овог Извештаја, потребно је увести привремене мере.

Према члану 8. Уредбе:

„Оператор транспортног система може да уговори балансне услуге које му се пружају у случају када краткорочни стандардни производи не могу, односно није вероватно да могу на адекватан начин да обезбеде да се транспортни систем одржи у његовим оперативним границама као и у случају недовољне ликвидности трговања краткорочним стандардним производима.“

Тренутно су баласне услуге главни механизам којим Транспортгас Србија доо Нови Сад као ОТС може испунити обавезу сигурног балансирања транспортног система.

С тим у вези, Транспортгас Србија доо Нови Сад балансне услуге ће набављати у поступку у складу са прописом који уређује јавне набавке како би се обезбедила транспарентност и недискриминација. Истовремено, с обзиром да се спроводи јавна набавка, то значи да постоји могућност за све снабдеваче да закључе уговор на основу ког Транспортгас Србија доо Нови Сад купује, али и продаје природни гас за потребе балансирања система, дакле постоји и конкурентност између снабдевача у циљу закључивања уговора са ОТС-ом. Како је обрачун дебаланса праћен и обрачуном накнада за дебаланс Корисницима, по ценама које произилазе из уговора о баласним услугама, очекује се да ће снабдевачи бити подстакнути да међусобно тргују како би смањили ове трошкове. Наиме, Корисници имају могућност да међусобно тргују количинама природног гаса на ВТР у току гасног дана, односно да уравнотеже свој дневни портфолио, што затим утиче на смањење потребе Траспортгас Србија доо Нови Сад за предузимањем баланских радњи.

4. Временски оквир и утврђивање корака у циљу престанка примене привремене мере

Предложена привремена мера произилази из стања ликвидности тржишта природног гаса у Републици Србији.

Процењује се да ће време потребно за престанак примене привремене мере балансних услуга бити максималан рок који је дозвољен - 5 година од дана ступања на снагу Уредбе.

Транспортгас Србија доо Нови Сад ће у том периоду једном годишње подносити извештај у складу са Уредбом.

У циљу престанка привремених мера предвиђени су следећи кораци који ће се одвијати у периоду од 2025. до 2030. године којима се доприноси повећању краткорочне ликвидности тржишта:

- доношење и примена Правила о раду Транспортгас Србија доо Нови Сад усклађених са Уредбом, предвиђена су транспарентна и недискриминаторска Правила по којима су корисници мреже одговорни за балансирање својих балансних портфеља, предвиђене су накнаде за дебаланс које одражавају трошкове балансирања у недостатку тржишних цена, уводи се накнада за неутралност као облик финансијског поравнања;
- увођење новог краткорочног стандардног капацитетног производа – унутардневни капацитетни производ у складу са Правилима о раду која су у поступку доношења, који ће омогућити снабдевачима да брзо реагују купујући и продајући природни гас и ефикасно уравнотежавају своје балансе портфеље; наведено ће омогућити повећање броја трансакција, као и могућност повећања броја корисника, али и ефикасније балансирање система за Транспортгас Србија доо Нови Сад што такође може утицати на тржиште;
- активности на припреми Платформе за балансирање, а затим и активности на прелазак на Платформу за трговину гасом;
- интеграција српског тржишта гаса у регионално тржиште.

Закључак:

Имајући у виду напред наведено, односно како краткорочно велепродајно тржиште природног гаса није развијено тј. није довољно ликвидно, предлаже се привремена мера успостављање Платформе за балансирање.

С обзиром да Транспортгас Србија доо Нови Сад још није успоставио Платформу за балансирање, предлаже се Агенцији за енергетику Републике Србије на сагласност овај Извештај, како би Транспортгас Србија доо Нови Сад у својим Правилима о раду уредио примену балансних услуга у складу са чланом 47. Уредбе, као једине могуће алтернативне мере за балансирање.